

foto: Reuters

“Katastrofalna posledica je i to što je skoro cela društvena privreda Republike Srbije u periodu 2002. do 2011. prodana za bednih 2,6 milijardi evra, prihod od privatizacije društvenih preduzeća u Srbiji je manji od bogatstva bilo kog ozbiljnijeg evropskog vlasnika kompanije ili ‘čuvenijeg’ ruskog tajkuna, da se i ne poredi sa bogatstvom vlasnika Majkrosofta”

ŽRTVE 30 ODSTO neuspelih privatizacija govore o uskraćenim pravima, neispunjenim obećanjima i izneverenim očekivanjima, o razočaranju u državu i sindikate. Njihova preduzeća su bila najslabija karika u (oni bi rekli, pljačkaškoj) privatizaciji, koja u ovom ili onom obliku traje dve decenije: tenderi, aukcije, nesolidni kupci, of šor strateški partneri, prigovori, spore i kontroverzne reakcije državnih organa, predugi stečajevi, suđenja, štrajkovi, kampanje protiv lidera samoorganizovanih radnika, institucionalna i vaninstitucionalna represija.

Ekonomija straha.

Jednog sivog dana, 6. decembra, u Paviljonu “Veljković” u Centru za kulturnu dekontaminaciju u Birčaninovoj ulici u Beogradu na

tribini “Hapšenja umesto reindustrializacije – da li je to borba protiv korupcije” osećala se gorčina “otpisanih u tranziciji” dok su govorili predstavnici samoorganizovanih malih akcionara i radnika: Aleksandar Lojpur, advokat, pravni zastupnik Pokreta akcionara, radnika i sindikata Srbije PARIS; Zdravko Deurić, lider borbe radnika i malih akcionara Jugoremedije; Zoran Gočević, predsednik Udruženja radnika i akcionara Srboleka; Vladimir Novaković, predsednik Udruženja radnika i prijatelja Trudbenika; Dragoljub Kostić, predsednik Udruženja Uranak, koje okuplja bivše radnike Rekorda; Ljubica Stjepanović Muhić, predsednica Udruženja malih akcionara izdavačkog preduzeća Prosveta.

Nekoliko učesnika tribine kaže da aktuelna kampanja protiv korupcije kroz tabloidne vikend najave hapšenja ne rešava njihove probleme. Oni od države traže da vrati imovinu, da njihovim preduzećima oprosti dugove za porez i komunalije i da pokrene proizvodnju, kad već visoki predstavnici vlasti tako često pominju reč reindustrializacija, a da se vidi šta se na tome radi.

“Ja bih najradije čutao. Šta ima Jugoremedija od toga što izvestilac Evropskog parlamenta za Srbiju Jelko Kacin podržava potpredsednika vlade Aleksandra Vučića u onom što on radi... Sada reketiraju Miroslava Miškovića da bi upravljali njegovim novcem. Mene su hapсили kao najvećeg tajkuna, a nema pas za šta da

me ujede”, kaže Zdravko Deurić, radnik-akcionar, koji je prethodnih godina predvodio radnički otpor u Jugoremediji.

Deurić izlazi i vidi samo u tome da se ozlojeđeni osveste, da se pojavi 10.000 nezadovoljnih radnika ispred vlade: “Odmah će rešiti problem...”

Oni svoju gorku priču ponavljaju u protestima i na tribinama u Pančevu, Jagodini, Beogradu, opisuju slučajeve zapisane u izveštajima Saveta za borbu protiv korupcije i njihovih udruženja, predate agencijama, inspekcijama, tužilaštvima, sudovima, i na kraju Briselu, u kojima sve nekako ispada isto, samo su imena različita.

REKORD: Fabrika guma Rekord, osnovana još 1925. godine, jedna od četiri nekad moćne fabrike “rakovačkog basena”, iz koje su na političku pozornicu stupili nekadašnji predsednik Narodne skupštine Dragan Tomić i nekadašnji predsednik SRJ Zoran Lilić. To je ona fabrika iz koje su 1989. radnici došli u Skupštinu gde ih je primio Slobodan Milošević i na kraju im rekao: “A sad svako na svoj radni zadatak!”. “Preporod Srbije” jesen 1989...

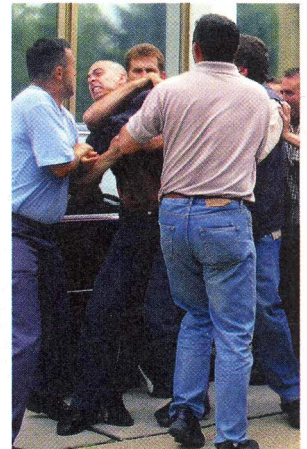
Dvadeset pet godina posle, marta 2005, nakon dvoipogodišnjeg restrukturiranja, Fabrika gumenih proizvoda Rekord iz Rakovice je preko Agencije za privatizaciju prodala svoju imovinu rusko-srpskom konzorcijumu Vizahem, za pet miliona evra, uz obavezu da kupac preuzme 770 radnika i da zadrži osnovnu delatnost narednih pet godina. U firmi Vizahem d.o.o. je, međutim, 2007. otvoren stečaj na predlog poverioca LB Merehants LLC, registrovanog u Delaveru, SAD. Ostatak proizvodnje se prebacuje u treću firmu...

Stari Rekord je još u likvidaciji, hale prazne, mašine prodate kao staro gvožđe, i sada rade u Ruma gumi, Trajalu, “Aleksandrovcu”. U praznim halama sniman je neki film, priča Dragoљub Kostić, predsednik Udruženja Uranak, koje traži da se zemlja Rekord agrara u stečaju izdela na parcele koji bi kao obeštećenje za neisplaćena dugovanja podelili radnicima.

Kako Agencija nije prodavac imovine, već je to Rekord, Agencija može da traži nazad nešto što nije ni prodala, već je samo bila agent za nekretnine...

foto: Peđa Milosavljević

ŠTO BI REKO DŽONI ŠTULIĆ: Murija na radnike

TRUDBENIK: Slična priča. Pošto je majka firma imovinu prodala Društvu za građevinarstvo, transport i usluge Monterra d.o.o. iz Beograda, radnici KMG Trudbenik a.d. su ostali bez zaštite Agencije za privatizaciju.

Vladimir Novaković, predsednik Udruženja radnika i prijatelja Trudbenika, kaže da je iseljavanje 250 ljudi iz Trudbenikovog samostanskog hotela u ulici Jurija Gagarina zakazano po zimi: za 21. 25. i 27. decembar...

Radnici i sindikati Rekorda su jedno vreme sprečavali ulazak stečajnog upravnika u preduzeće. Protestovali su više puta pred zgradom Vlade, Agencijom za privatizaciju, Trgovinskim sudom, obraćali se najvišim institucijama države, uključujući tadašnjeg predsednika Tadića, ali bez efekta.

Ove godine predstavnici Udruženja Uranak su zatražili prijem kod predsednika Srbije Tomislava Nikolića. Primio ih je predsednikov savetnik Oliver Antić, koji ih je kasnije obavestio da su njihovi zahtevi predati nadležnim

organima (čitaj: Aleksandru Vučiću). To liči na otkriće da je voda mokra – jer su nadležni organi, policija, tužilaštvo i sudovi odavno upoznati sa tim slučajevima.

U dokumentaciji Udruženja Uranak o “slučaju Rekord” se, na primer, tvrdi da je u 2005. godini smenjena inspektorka poreske uprave u Rakovici Mirjana Pribić, nakon podnetog izveštaja u kome je konstatovala niz nepravilnosti u poslovanju i privatizaciji tog preduzeća, te da su smenjeni: sudija Jovan Kordić, sudija Željko Munjiz, koji je uhapšen, zatim stečajni upravnici Mirjana Lazarević i Zoran Milovanović, koji su s malim akcionarima dobro sarađivali.

JUGOREMEDIJA: Država 2002. prodaje 42 odsto akcija firme Jugoremedija farmaceutske, kozmetičke i dijetetske industrije “Jaka 80” iz Radoviša, Makedonija, sa osnivačkim kapitalom od 1000 evra, čiji je suvlasnik Jovića Stefanović – Nini, u trenutku transakcije, po podacima Saveta za borbu protiv korupcije, bio na poternici Interpola. Akcijski fond je ▶

kupoprodajnim ugovorom obavezao kupca da izvrši dokapitalizaciju Jugoremedije i tako postane većinski vlasnik.

U početku, radnici-akcionari, većinski vlasnici fabrike, njih oko 5000 akcionara iz raznih delova Srbije, kontrolišu 58 odsto akcija i imaju poverenje i u vladu i u dominantnog suvlasnika. Pristali su da se dokapitalizacija izvrši kroz ulaganje u modernizaciju proizvodnih pogona. Međutim, na Skupštini preduzeća 2003. godine Stefanović predlaže da dokapitalizaciju izvrši – konverzijom potraživanja “Jake 80” prema Jugoremediji, nastalog na osnovu sporne nabavke sirovine.

Sledi šikaniranje: od izbacivanja malih suvlasnika iz fabrike do raspoređivanja iskusnih farmaceuta u baštovane i čistače kruga.

Grupa organizovanih radnika, njih oko 150 (oko polovine zaposlenih), suprotstavlja se tvrdeći da “Jaka 80” fabriku nezakonito

Plusevi i minusi

foto: Reuters

Prema Analizi efekata privatizacije Agencije za privatizaciju, od 2002. do 2010. po Zakonu o privatizaciji prodato je 1638 preduzeća, a po Zakonu o svojinskoj transformaciji privatizovano je 777 preduzeća, a 577 je u restrukturiranju.

Broj zaposlenih u preduzećima privatizovanim po Zakonu o privatizaciji smanjen je za 139.000, u preduzećima privatizovanim po Zakonu o svojinskoj transformaciji za 137.000 (za 60 odsto u oba slučaja), a u neprivatizovanim za 117.000 (za 54 odsto).

U privatizovanim preduzećima vrednost imovine je porasla za 47 odsto, u neprivatizovanim se smanjila za 17 odsto.

Privatizovana preduzeća su 2002. pravila gubitak od 102 miliona evra, a 2010. ostvarila su dobitak od 200 miliona evra.

Privatizovana preduzeća povećala su prihode za 69 odsto, neprivatizovana su ostala na istom nivou.

Preduzeća kod kojih je poništena privatizacija smanjila su prihode za 55 odsto.

preuzima, pljačka i uništava. Slučaj je stigao pred Savet za borbu protiv korupcije koji ga je dostavio Upravi za sprečavanje pranja novca 2004. godine, ali dugo nije dobio povratnu informaciju.

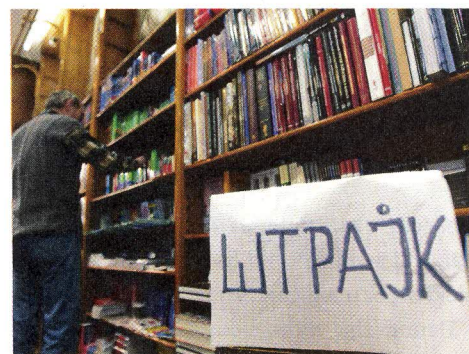
Slede: štrajk radnika Jugoremedije, ulični protesti (u Zrenjaninu i Beogradu), upadi u državne ustanove i pokretanje sudskih postupaka. Policija (privatna i državna) i žandarmerija je štrajkače hapsila i premlačivala.

Krajem 2006. godine sud je poništio privatizacioni ugovor. Država je ponovo postala vlasnik 42 odsto akcija, a mali akcionari svojih 58 odsto. Međutim, sada već bivši kupac pokušava da spreči promenu uprave tako što će Jugoremediju uvesti u stečaj i preuzeti je kao većinski poverilac. Stefanović je početkom novembra 2012. uhapšen, a – između ostalog – predmet istrage je i to da li su fakture za nabavku sirovina naduvane.

Nakon sudske odluke radnici se ipak vraćaju u fabriku. Uspevaju da obnove proizvodnju koja je obustavljena novembra 2006. godine, da rekonstruišu fabriku i vrate dugove ranijeg vlasnika. Država, međutim, pokreće akciju da iznova proda celu firmu. Nastaje pode-la među radnicima koji su obnovili preduzeće i drugih koji su zainteresovani isključivo za prihod od prodaje akcija. Uprava, akcionari i zaposleni u Jugoremediji su pod konstantnom policijskom istragom, pokrenutom na osnovu anonimnih prijava o navodnim zloupotrebama prilikom rekonstrukcije fabrike. Policija upada u kancelariju novog direktora Zdravka Deurića, radnika-akcionara, koji je prethodnih godina predvodio radnički otpor, i donosi sva dokumenta. Deurića drže u Okružnom zatvoru u Zrenjaninu 52 dana i puštaju. Deurić sada kaže: “Šta vredi i to da dobijemo akcije. Mi u Jugoremediji imamo akcije, pa nam one ništa ne vrede. Srbiji nedostaju brojni lekovi koje Jugoremedija može da proizvodi, ali njih nije briga za to. Jugoremediji je isključena struja tako da su ugrožene i zalihe lekova. Državu kao da ne zanimaju ni njene sopstvene robne rezerve.”

SRBOLEK – SLIČNA PRIČA: Isti kupac potrošio je robu i novac, a radnicima je u Ministarstvu pravde obećano da će njegove akcije uzeti, dati državi i Galeniku postaviti da upravlja Srbolekom. Usledio je stečaj. “Ministarstvo ekonomije je poslalo pet inspekcija da bi zatvorili Srbolek”, tvrdi Zoran Gočević, predsednik Udruženja radnika i akcionara Srboleka.

PROSVETA: Savet za borbu protiv korupcije

MEĐU KNJIGAMA: “Prosveta” foto: Fonet

je dobio predstavku od reprezentativnih sindikata Izdavačkog preduzeća Prosveta a.d. Beograd u kojoj se ukazuje da je firma Media II iz Beograda nesolidan kupac i da ne izvršava obaveze preuzete ugovorom o prodaji kapitala, da ne isplaćuje zaostale zarade u ugovoru predviđenom roku, da donosi poslovne odluke štetne po preduzeće, zaposlene, male akcionare i državu, odnosno da je sklopio više štetnih ugovora između Prosvete i drugih firmi u svom vlasništvu, da je otuđio nepokretnosti Prosvete u Dobračinoj 30 i u Čika Ljubinoj 1 u Beogradu.

Zbog nepostupanja Agencije za privatizaciju, zaposleni u Prosveti su 21. januara 2010. stupili u štrajk. Podržala ih je intelektualna javnost, uznemirena nagoveštajima da bi mogla da bude zatvorena kulturna Prosvetina knjižara “Geca Kon”. Prema izveštaju Saveta, usledili su pritisci ministra ekonomije na zaposlene u Prosveti da obustave štrajk.

Savet za borbu protiv korupcije je od Fonda za razvoj saznao da je preduzeće Media II d.o.o. Beograd dobilo tri kredita u ukupnoj vrednosti od 167 miliona dinara, za koje je Agencija za privatizaciju potom utvrdila da su delom nenamenski potrošeni za izvršenje obaveza iz socijalnog programa – i da je Prosveta za prva tri meseca nakon dana ispunjenja kupčevih obaveza zabeležila pad poslovnih prihoda za 63 odsto u odnosu na 2008. godinu.

U toku štrajka, zaposleni u Prosveti obraćali su se predsedniku Borisu Tadiću, premijeru Mirku Cvetkoviću, Savetu za borbu protiv korupcije, kao i skupštinskom Odboru za privatizaciju. Posle osam meseci štrajka, ugovor o prodaji beogradske izdavačke kuće Prosveta je raskinut. Izdavačko preduzeće Prosveta je sada akcionarsko društvo – u restrukturiranju.

Ljubica Stjepanović-Muhić, predsednica Udruženja malih akcionara Prosvete, govori o strahu zaposlenih da ih restrukturiranje vodi u stečaj – zatvorene su tri knjižare, a

najavljeno je zatvaranje još dve...

AMBIJENT: U prethodnoj deceniji, kupoprodajni ugovor je raskinut u 30 odsto privatizovanih preduzeća – zbog neplaćanja rata prodajne cene, neodržavanja kontinuiteta poslovanja i nepoštovanja socijalnog programa – ili svega toga zajedno. U uspešno privatizovanim preduzećima prava malih akcionara (Skupština i sl.) poštuju se samo u 49 odsto slučajeva.

To je pre godinu dana konstatovao Socijalno-ekonomski savet u istraživanju “Rezultati privatizacije u Srbiji od 2002. do septembra 2011. godine”, koje su sprovedi saradnici Sindikata Nezavisnost, Saveza samostalnih sindikata Srbije, Unije poslodavaca Srbije i Ministarstva za rad i socijalnu politiku.

“Katastrofalna posledica je i to što je skoro cela društvena privreda Republike Srbije u periodu od 2002. do 2011. prodana za bednih 2,6 milijardi evra, prihod od privatizacije društvenih preduzeća u Srbiji je manji od bogatstva bilo kog ozbiljnijeg evropskog vlasnika kompanije ili ‘čuvenijeg’ ruskog tajkuna, da se i ne poredi sa bogatstvom vlasnika Majkrosofta...”, konstatuje se u toj analizi Saveta.

Analiza efekata privatizacije koju objavljuje Agencija za privatizaciju, očekivano, daje povoljniju sliku (videti okvir), ali i tu se, međutim, vidi slabost najslabije karike: kaže se da je

30 odsto privatizacija poništeno, mada se naglašava da takva preduzeća učestvuju u ukupnom prihodu tek sa tri odsto. U njima je bilo zaposleno oko 50.000 radnika. Taj broj je smanjen za 86 odsto...

“U javnosti se često zamera da model prodaje omogućuje pojedincima da legalizuju novčana sredstva, koja su stečena na osnovu

saradnje sa prethodnim vlastima ili na nelegalan način”, konstatuje se u pomenutoj analizi Socijalno-ekonomskog saveta. Uz to se dodaje ograda: “Postavlja se pitanje da li, čak i ako pretpostavimo da je to tačno, za tako nešto postoji mogućnost i u slučaju vaučerske i insajderske privatizacije, gde bi se besplatno podeljene akcije vrlo brzo našle na sekundarnom tržištu i verovatno bile predmet anonimne kupovine od strane upravo takvih pojedinaca, kao što je to bio slučaj u nekim drugim zemljama u tranziciji...”

U analizi Socijalno-ekonomskog saveta se uočava tinjajuće nezadovoljstvo: “Percepcija zaposlenih ukupnog stanja u preduzećima posle privatizacije prilično je crna: preduzeća su ekonomski veoma oslabljena, položaj zaposlenih veoma težak, a broj zaposlenih osetno smanjen. Oni koji to nikako nisu smeli, ipak su zaboravili da privatizacija nije isključivo ekonomska stvar, već je uvek i socio-politička stvar, a da priča da negativnih posledica u tom procesu nema – jednostavno nije tačna...”

Milan Milošević